

“EŞZAMANLI BETİMLEME”NİN DÜNÜ BUGÜNÜ PAST AND PRESENT OF “SIMULTANEOUS DESCRIPTION”

Dr. Öğr. Üyesi Aysun CANÇAT

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü
acancat@gelisim.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0003-3837-5302>

Öz

Bu çalışma, Eşzamanlı Betimleme tekniğinin gelişim ve değişimini; ilk örneklerinden, teknik ve teknolojik gelişmelerin yaşandığı günümüz örnekleri ele alınarak değerlendirmeyi amaçlanmıştır. İlk örneklerde tekniğin, dönemine ve amaca uygun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Çağdaş süreçte ise Kübizm ve Fütürizm gibi sanat akımlarının etkisiyle çeşitli şekillerde uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle, yeni fotoğrafik denemelerin resim sanatına etkisi, tekniğe yeni ve etkili boyutlar kazandırmıştır. Sanatçılar, dünyadaki makineleşme, hız, zaman gibi gelişme ve farklılaşmalara bağlı kavramları öne çıkarmak için, fotoğraf makinesi ve kameranın imkânlarıyla ard arda görüntüler elde etmişlerdir. Gelişen teknolojik çağ ile Eşzamanlı Betimleme tekniği, sanat tarihi içerisinde ilgi çekici bir noktaya gelmiştir.

Anahtar kelimeler: Eşzamanlı Betimleme, Kronofotoğraf, Fütürizm, Kübizm.

Abstract

This study aims to evaluate the development and change of Synchronical Description technique by handling prototypes and also today's examples which have undergone technical and technological developments. It was determined that the technique was used according to the period and purpose in the prototypes. In the modern process, on the other hand, it has begun to be used in various ways under the influence of art movements such as Cubism and Futurism. Especially the impact of new photographic trials on painting art has gained new and effective dimensions to the technique. Artists have been able to obtain consecutive images thanks to the possibilities of cameras in order to highlight certain concepts in the world, such as mechanization, velocity and time, which depend on developments and differentiations. Together with the developing technological era, the Synchronical Description technique has arrived at an interesting point within art history.

Key words: Synchronical Description, Chronophotography, Futurism, Cubism.

GİRİŞ

İnsanların topluluk olarak yaşamaya başlamasından itibaren sanat, sürekli kendini yenileyen, yenilikleri kullanan bir tarzda gelişim göstererek bugüne kadar gelmiştir. Her toplumda, her dönemde, dünyada tüm yaşananlara paralel, bunlara tepki niteliğinde ya da daha farklı biçimlerde sanatın anlamı ve anlatımı gelişmiş, değişmiştir.

Modern sanatla sanatçılar, yeni denemelere girişmişlerdir. Her türlü bilgi, bilimsel buluşlar, yeni teknik ve teknolojinin sağladıkları yanında, sıradan günlük kullanıma yönelik her türlü nesne sanat eserinde yerini bulmuştur. Eserlerinde bilimsel buluşlardan destek alan sanatçılar, sadece doğayla yetinmemişler; endüstrinin hazırladığı çevreyle ilişki kurmaya başlamışlardır (Uz, 2012: 1047-1049). Bu tür gelişmeler ve denemeler, resim sanatında yeni tekniklerin doğmasını sağlamıştır. Bu tekniklerden biri de çok farklı kullanımlarının olduğu Eşzamanlı Betimleme tekniğidir. Bu teknik, özellikle, 19. y.y. sonundaki fotoğraf tekniklerinden oldukça etkilenmiştir.

Fotoğraf, resim dünyasına; sadece görüntünün kopyalanması için değil, alışılmadık dışı tatlar ve hayret edilecek detayları izleyiciye sunabilmesi için alınmıştır. Fotoğrafçıların, görüntü içindeki en önemsiz objeleri dahi, ışık-gölge kullanarak yeniden yaratma kabiliyetleri, ressamı derinden etkilemiştir (Aral, 2019). Fotoğrafın ve kameranın imkânları ile çeşitli efektler elde edilmiş, 'zaman'ın işin içine girdiği, kavramsal boyutta eserler üretilmeye başlanmıştır. Bu durum resim sanatına; perspektif, objektif, açılar, diyafram, ışık, kaydetme, kompozisyon gibi fotoğraf anlatım olanaklarının da devreye girdiği farklı boyutlar kazandırmıştır.

1. Eşzamanlı Betimleme Tekniği ve İlk Örnekler

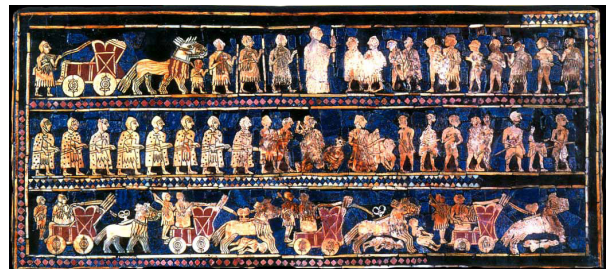
Eşzamanlı Betimleme, bir nesne ya da figürün farklı görünümünün aynı görüntü üzerinde betimlenmesiyle sanat yapıtının ortaya konduğu resim tekniğidir. Bu uygulama-

larda, ele alınan konunun çeşitli bakış açılarının gösterilmesiyle gerçekleşen bir devrim vardır.

Eski Mısır ve Mezopotamya sanatlarında rakursi tekniği bilinmediğinden eserlerde; baş, göğüs, karın, kol, bacak ve ayaklar yandan, gözler ve omuzlar cepheden gösterilmiştir. Bu kullanımdaki amaç, gerçek dünyayı birebir taklit etmek değil, görüntüde yer alan öğelerin ayırt edici yönlerini ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Resimlerde, obje veya kişi, değişik açılardan ele alınmakta ve daha sonra birleştirilerek bir bütün oluşturulmaktadır. Değişik açılardan ele alınan bu betimlemeler, daha kompleks ve detaylı sahneler olduğundan, daha çok bilgiyi içermektedirler. Burada, güzellikten ziyade, resmedilenin eksiksiz bir şekilde betimlenmesi önemlidir (Keser, 2009: 120). Tüm bunların sebebi Mısır inançlarıyla bağlantılıdır. İnsan ruhunun vücut var olduğu müddetçe yaşayacağına inanan Mısırlılar, konuyu en iyi şekilde betimleyecek eşzamanlı betimlemeler yapmışlardır (Görsel 1).

Görsel 1. Bir Mısır Resmi (Barque öncesi Ramses ve Nefertari)

Görsel 2. M.Ö. 26. yüzyıl, 'Savaş' paneli.

1. Eşzamanlı Betimleme Tekniği'nin Çağdaş Örnekleri

Eşzamanlı Betimleme'nin diğer bir kullanım şekli de bir obje ya da figürün bir anının görüntüsünün ardı ardına tekrarlarla gösterilmesi şeklindedir. Bu kullanım, özellikle Kübist ve Fütürist sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Kübist sanatçılar Pablo Picasso ve Georges Braque, bu teknik ile pek çok eserler üretmişlerdir. Picasso, özellikle portrelerinde bir yüzün farklı açılardan görünümünü, yine aynı yüz üzerinde betimlemiştir. Görüntünün sadece görünen kısımları değil, diğer cephelerden görünen açıları da aynı resimde ele alınmıştır. Bu uygulamada sanatçı, görünmeyen diğer cepheleri de bildiği ve hayal edebildiği için bu görünümü de resmine katmıştır (Görsel 3). Braque eşzamanlı anlatımı şöyle ifade eder: "Biçim ve renk birbirlerinin içine tam anlamıyla giremezler. Bu onların eşzamanlı karşılıklı etkileşimleri sonucundandır"(Beykal, 2003).

Görsel 3. Pablo Picasso, "Dora Maar'ın Portresi", Tuval üzerine yağlı boya, 92 x 65 cm, 1937, Picasso Müzesi, Paris, Fransa.

Eşzamanlı Betimleme tekniğinin tipik örneklerini veren bir diğer sanatçı da Marcel Duchamp'tır. 1910 yılında, Kübizm'e ve kısa bir

süre sonra Fütürist anlayışa yaklaşan sanatçı, bazı eserlerini, Kübist form ile modernliği daha iyi yakalayacağına inandığı Fütürizm ile birleştirerek pek çokeser ortaya koymuştur. Sanatçı, bu şekilde farklı tarzları birleştirdiği için Kübistler tarafından tepki almıştır. Duchamp'ın bu tarzdaki en önemli eserlerinden biri 'Merdivenden İnen Çıplak' adlı eserdir (Görsel 4).

Görsel 4. Marcel Duchamp, "Merdivenden İnen Nü", Tuval üzerine yağlı boya, 147 x 89.2 cm, 1912, Philadelphia Sanat Müzesi: Louise ve Walter A. Rensberg Koleksiyonu

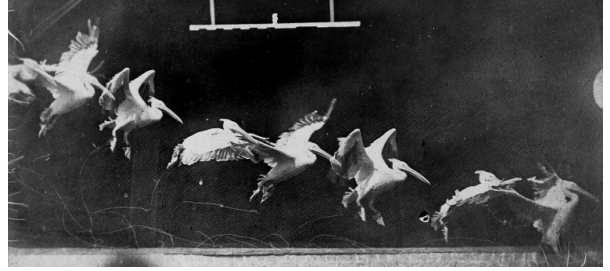
Kübizmde, figürlerin sabit durduğu örneklerinden sonra Duchamp'ın üstte yer alan eserinde (Görsel 4) görüldüğü gibi; figürün, sürekli birbirinin yansıması gibi ardı ardına hareketinin devamlılığının dinamik bir şekilde betimlenmesi döneminde tepkiyle karşılanmıştır. Öte yandan, bir nünün, merdivenden aşağı adım atarken ve de koni, küp, silindirlerle kübik anlayışta betimlemesi, dönem anlayışının oldukça dışında bir uygulamadır. Ayrıca, bu hareketli görüntü; fütüristlerin hız, ışık, hareket, dinamizm kavramlarını öne çıkaran anlayışlarıyla da bağlantılıdır. Dolayısıyla, bu resimde Kübist ve Fütürist anlayışlar

bir arada kullanılmıştır.

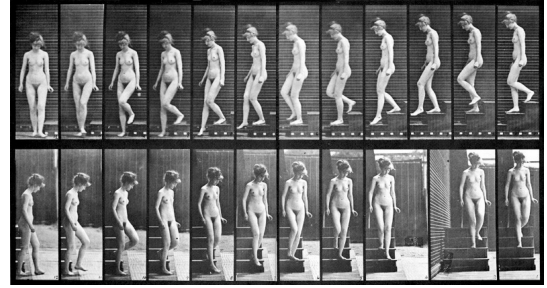
Fütürist anlayıştan etkilenen sanatçılar hız, ışık ve hareketi vurgulamak için çeşitli denemeler gerçekleştirmişlerdir. Hareketleri kaydetmek için dönemin fotoğrafçıların tekniklerinden geliştirilmiştir. Örneğin Marcel Duchamp, Étienne-Jules Marey ve Earweard Muybridge gibi dönemin önemli fotoğrafçıların çalışmalarından etkilenmiştir. Marey'in, 'kronofotoğraf' (ardışık fotoğraf) adında geliştirdiği tekniğinden pek çok sanatçı etkilenmiştir. Kronofotoğraf'ta; hareketin akış evrelerinin eşzamanlı bir görüntüye dönüşmesi ile; betimlenen nesne ya da figür, ölçümlenebilir ve hareketin bıraktığı izlerle görünebilir hale gelmektedir. Duchamp'ın üstteki eseri de bu prensibe dayanmaktadır. Bu teknik ile sadece nesne ya da figürlerin hareketleri aktarılmamakta, onların mekanik olarak yer ve yön değiştirebilir hale gelmesi sağlanmaktadır (Erenus, 2018).

Fütürizm; geçmişin reddi ve çağdaş dünyanın dinamizm, hız, makineleşme vb. kavramlarının benimsenmesine dayanmaktadır. Bu yaklaşımlardan hareketle devinim, eşzamanlılık, 'dinamik duyum' ve 'kuvvet çizgileri' arayışını ve bunlar da simultane olarak betimlenen görüntülerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Anonim, 1986: 4340). Yeni ve canlı olan her şeye yol açmak için eski ve saygın olan her şey yıkmak istenmiştir. Örneğin, otomobilin hareketi ve hızlanma eylemi fütüristler için durağan haldeki otomobilin biçim ya da görünümünden çok daha önemli olmuştur (Little, 2006: 108-109). Bu gelişmeler dinamik eş zamanlı tekrarların çeşitli şekillerde kullanıldığı Eşzamanlı Betimleme tekniğinin yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Eşzamanlı Betimleme tekniğinin gelişmesinde, Étienne-Jules Marey ve Earweard Muybridge'in çalışmalarının fütüristleri etkilemiş olması da oldukça önemlidir. Fotoğraf makinesinin yüksek örtücü hızı ile zamanın kısa bir anını durdurabilme ve düşük örtücü hızı ile de zamanın akışkanlığını hareket halinde gösterebilme özelliklerinden büyük oranda faydalanılmıştır (Görsel 5).

Görsel 5. Marey'in 1882 civarında çektiği pelikan hareketlerine dair fotoğraf

Görsel 6. Earweard Muybridge "Merdivenden İnen Kadın" 19.y.y.sonu

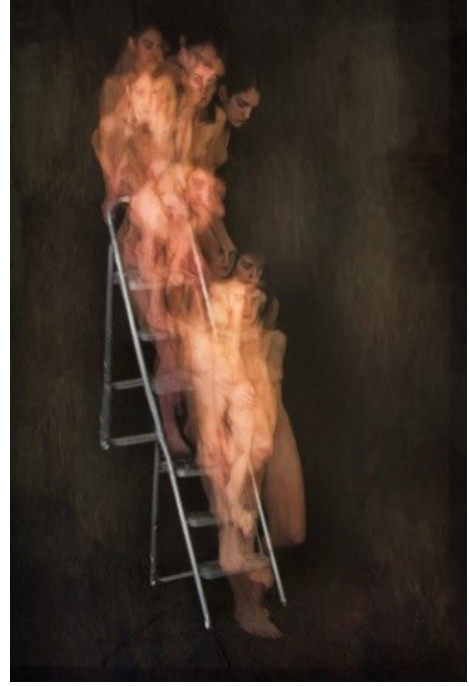
Görsel 7. Giacoma Balla, "Kemancının Eli", Tuval üzerine yağlı boya, 78.3 x 56 cm, 1912

Fütürist sanatçı Giacoma Balla, Eşzamanlı Betimleme tekniğinde pek çok eser ortaya koymuştur. Balla, uzun süre fotoğrafçılıkla uğraşmış, kronofotoğraf tekniğiyle uzunca bir devinimin farklı evrelerini aynı karede birleştirmeyi öğrenmiştir. Balla, fotoğraf ya da film üzerinde makinenin hız ayarı istenilen şekilde ayarlanarak çeşitli efektlerde görüntüler elde edebilmiştir. Böylelikle güne kadar yapılamayan/gösterilemeyen hareket ve dinamizm, fotoğraf sayesinde resme aktarılmıştır (Görsel 7) (Tüfekçi, 2000:

106).Sanatçının üstte yer alan eserinin amacı (Görsel 7), tam olarak Fütürist anlayışı ortaya koymaktadır. Burada amaç, müzikle ilgili bir görüntüyü resmetmekten ziyade hızı resmetmek olmuştur. Resimde yer alan keman, yay ve el, eşzamanlı olarak betimlenen birden çok üst üste, arka taraftaki sütun kaidesi ise tek bir görüntü şeklinde resmedilmiştir (Yılmaz, 2006: 83).

Fütürist anlayış içerisinde Eşzamanlı Betimleme tekniği resme; durağan bir görüntüden devinim yoluyla çevremizdeki dünyanın, geçmiş ve geleceğini, aynı resmin içinde, nesnenin varlığının başlıca ögesi olarak birleştirilebilmesini sağlamıştır. Böylelikle, nesne ya da figürün dış görünüşü; önceden bilme, duygular ve anılarla, tüm öğeleri aynı anda betimlenen karmaşık bir gerçeğe doğru genişletilmiştir. Fütüristler, devinim ve birdenbire oluşun yardımıyla, gerçeğin en ayrımlı katmanlarını bir araya getirmeyi başarmışlardır. Sokakların ve yaşamın gücünü, özellikle kentte görülebilen ihtiras ve korkuyu, kentin gürültüsünün doğurduğu kaygıyı betimlemede bu teknik oldukça elverişli olmuştur. Tüm bu kavrayış, tekniğinin kullanımına da yenilikler getirmiştir (Richard, 1999: 35).

Günümüz fotoğraf ve dijital sanatçısı Harold Davis, Duchamp'dan sonra 'merdivenden inen nü' konusunu kendine özgü bir dille ve farklı şekillerde ele almıştır (Görsel 8). Sanatçı, bir süre ara verdiği kamera ve fotoğraf makinelerini 2004 yılında tekrar eline almış; fakat bu kez resim sanatına olan tutkusunu ön plana çıkarmıştır. Dijital tekniklerle resmi birleştirerek yoğun çalışmalar içerisine girmiştir. Böylelikle Davis, pek çok eşzamanlı betimleme eserler ortaya koymuştur.

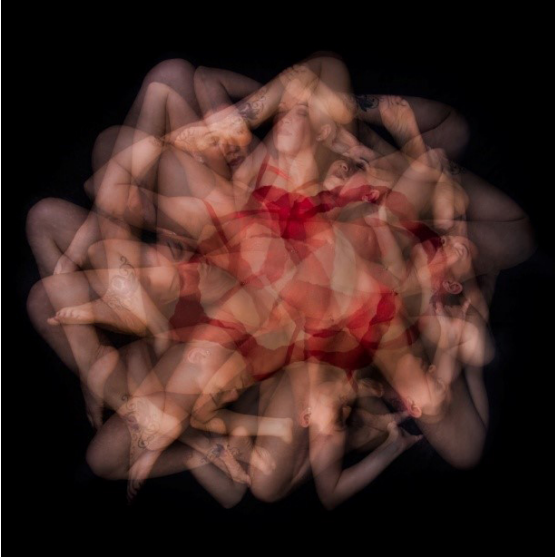

Görsel 8. Harold Davis, "Merdivenden İnen Nü", 2016

Davis, teknolojileri kullanırken, bir yandan da tarihsel sanat geleneklerine bağlı kalmıştır. O'nun bu tarz resimleri; Empresyonizm, Sürrealizm Asya sanatı gibi sanat anlayışlarını da içermektedir. Öte yandan, sanatta en erken örneklerinin görüldüğü Antik Yunan'dan bu yana, 'çıplaklık konusu; güzellik, günahkârlık sembolü, modelden resim egzersizleri vs. amaçlarla kullanılırken Davis'in resimlerini, hem amaçları içeren hem de başkaldıran yepyeni bir anlayışla ele almıştır. Ayrıca resimlerinde, zaman ve hız devreye girmiştir. Ayrıca, elde edilen eş zamanlı görüntüde bir kadın figürü son teknolojilerle soyutlanmıştır (Görsel 8). Sanatçı, modernist-klasik olan bu tarzıyla ilgi çekici bir noktaya gelmiştir.

Davis, bu çalışmalarını şu şekilde ifade etmektedir: "Stüdyoda, siyah bir arka fon hazırladıktan sonra görüntüyü kamerayla çoklu olarak pozlamaya başladım. Her çoklu pozlamanın sekiz veya dokuz resmi vardı. Kamera da birleştirilen bu çoklu pozlamalar arasında uygun bir denge sağlamak için, fotoğraf makinesinin otomatik kazanç ayarını kullandım.

Daha sonra, Photoshop, NikColorEfex ve Topaz Adjust, Glow, Impression ve Simplify eklentilerindeki LAB rengini kullanarak resme bir ressamın etkisini katmaya çalıştım. Son olarak, görüntüye hafif fırça darbeleriyle, dokulu bir arka plan ekledim.” (<https://www.digitalfieldguide.com/blog/entries/multiple-exposures/page/2>)

Görsel 9. Harold Davis“Rondo”, Fotomanipülasyon- Eşzamanlı Betimleme, 2016

Görsel 10. Harold Davis “Hekatonkheires”,
Fotomanipülasyon- Eşzamanlı Betimleme,

Üstte yer alan çalışmalar, çoklu pozlama tekniği ile elde edilen eşzamanlı olarak betimlenmiş resimlerdir. Sanatçı, yere ya da fona siyah bir kumaş yerleştirmiş ve bir model kullanmıştır. Modelin, kimi zaman bir merdivene çıkıp tepeden, kimi zaman önden ve etraftan hareket ederek münferit pozlarla senkronize olarak fotoğraf çekimlerini yapmış ve bunların özgün birleşimleriyle üretimlerini ortaya koymuştur.

SONUÇ

Sanat tarihi sürecinde; çağlar, dönemler ve akımlara paralel olarak resim teknikleri de çeşitli şekillerde değişim ve gelişim göstermiştir. Fresk, enkaustik, yağlı boya vs. gibi eski teknikler günümüze ulaşmış ve farklı şekillerde kullanılmaya devam etmektedir. Bu çalışmada ele alınan Eşzamanlı Betimleme tekniği; ilk zamanlar, bir belge niteliğinde, tamamen amaca yönelik uygulanırken, günümüz teknik imkânları ile sanatçıları çok farklı tat ve kavramlara götürecektir denemeler için ilham kaynağı olmuştur. Özellikle, Fütüristler; makine, teknoloji, hareket, hız, enerji ve dinamizmi yüceltmek için, fotoğraf makinesi ve onun sunduğu imkânlar ile geleceği kucaklayan büyük değişimler içerisine girmişlerdir. Fotoğraf makinesi ile kaydedilebilen hareketler ve analizleri, hareketin aynı görüntüde bir araya getirilebildiği çoklu katmanlar oluşturmuştur. Bu katmanlar ile, hareketleri hayaletimsi bir görüntüye dönüştürebilen uzun pozlamalar, Eşzamanlı Betimleme tekniğine farklı boyutlar kazandırmıştır. Böylelikle, zamanın değişkenliği, eşzamanlılık, devinim ve dinamizm gibi Fütürist sanat akımının dinamikleri, eş zamanlı görüntülerle ortaya konmuştur. İki boyutlu, daha primitif ilk denemeler ile bu tür günümüz örnekleri karşılaştırıldığında tekniğin, büyük değişimler içerisine girdiği ortadadır. Günümüzün teknik çağı, tekniğin özgürleştirilmesinde önemli bir yere sahip olmuştur.

KAYNAKÇA

Anonim. (1986). Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. İstanbul: Interpress Basın ve Yayıncılık.

Aral B. (2019). "Fotoğrafın İcadından Foto-realizme Resim Fotoğraf İlişkisi". <http://www.eskop.com/skopbulten/tezler-fotografin-icadindan-fotorealizme-resim-fotograf-iliskisi/4374>, Erişim: 29.01.2019

Beykal, C. (2003). Kübizm ve Gerçekliğin Kavramsallaşması. Artist Dergisi, Sayı14.

Erenus, Ö. K. (2018). "Kronofotoğraflar; 'Duchamp'da Devinimin Statik Halleri', Eadweard MUYBIRDGE'in 187. Doğumgünü Anısına", <http://www.kitaptansanattan.com/kose-yazilari>, Erişim: 29.01.2019

Frizot, M. (1998). A New History of Photography, Köln: Könemann.

Lionel R. (1999). Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Remzi Kitabevi

Little S. (2006). İzmler Sanatı Anlamak, İstanbul: Yem Yayınevi

Yılmaz, M. (2006). Modernizmden Post-modernizme Sanat, Ankara: Ütopya Yayınevi

Tüfekçi, T. (2000). "Tarihsel Süreç İçinde Resim-Fotoğraf Etkileşimleri (V)", Fotoğraf Dergisi, Sayı: 26

Uz, N. (2012). "Sanatta Yeni Arayışlar ve Kinetik Heykel". Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 1,s.10471056.,

<http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1356291747.pdf>, Erişim: 04.08.2014

<https://www.digitalfieldguide.com/blog/entries/multiple-exposures/page/2>, Erişim: 14.09.2018

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Görsel 1: Erişim: 06.12.2018.

<https://sites.google.com/site/historyofancientegypt/queens-of-egypt/nefertari/nefertari-in-abu-simbel>

Görsel 2: Erişim: 08.12.2018. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Standard_of_Ur_-_War.jpg

Görsel 3: Erişim: 21.06.2017.

<http://www.wikiart.org/en/pablo-picaso/portrait-of-dora-maar-1937-1>

Görsel 4: Erişim: 02.02.2019.

<http://www.sanاتبlog.com/duchamp-merdiven-marey-pelikan/>

Görsel 5: Erişim: 14.12.2018.

<http://www.sanاتبlog.com/duchamp-merdiven-marey-pelikan/>

Görsel 6: Erişim:19.12.2018

https://en.wikipedia.org/wiki/Nude_Descending_a_Staircase,_No._2

Görsel 7: Erişim: 03.01.2019.

<https://www.wikiart.org/en/giacomo-balla/the-hand-of-the-violinist-1912>

Görsel 8: Erişim: 04.01.2019 <https://www.digitalfieldguide.com/blog/entries/multiple-exposures/page/2>

Görsel 9-10: Erişim: 04.01.2019.<https://www.digitalfieldguide.com/blog/entries/multiple-exposures/page/2>